

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Zpráva z konference: Právo a praxe náhradního mateřství

Úvod

Ve dnech 25. až 26. června 2018 se v Cambridge ve Velké Británii konala konference na téma *Právo a praxe náhradního mateřství*, pořádaná Akademií evropského práva (ERA) společně s Univerzitou v Cambridge. Konference se zaměřila na právní úpravu náhradního mateřství a její vývoj především v jednotlivých státech Evropské unie, jelikož různé státy zaujímají k regulaci náhradního mateřství různý, a to i zcela opačný, postoj. Na konferenci nebyla opomenuta ani aktuální rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva (dále také jen „ESLP“).

Na konferenci vystoupili řečníci, kteří se problematikou dlouhodobě zabývají, a zúčastnili se jí účastníci z mnoha států, a to nejen evropských (kromě účastníků například z Německa, Francie či Řecka byli přítomni také zástupci například z Jihoafrické republiky a Kanady). Tato zpráva se zaměřuje na vybrané nejzajímavější příspěvky z konference.

1. Restriktivní právní úprava náhradního mateřství v Německu

V první řadě je třeba rozlišovat dva základní přístupy k právní úpravě náhradního mateřství, a to restriktivní a tolerantní. *Anatol Dutta* (Univerzita Ludwiga Maximiliana v Mnichově) představil německou právní úpravu náhradního mateřství, která je restriktivní povahy, jelikož německý právní řád náhradní mateřství zakazuje a jeho realizace je trestným činem.

Náhradní mateřství je zde tedy regulováno na úrovni trestního práva. Ovšem náhradní matka ani zamýšlení rodiče nejsou trestně odpovědní za takový trestný čin. Trestní odpovědnost dopadá zejména na lékaře, kteří se podíleli na realizaci náhradního mateřství, tedy zejména provedli oplodnění náhradní matky. Za tento trestný čin lze uložit peněžitý trest nebo trest odnětí svobody až do výše tří let. *Dutta* ovšem zdůraznil, že pokud je náhradní mateřství provedeno v jiném státě, není trestně stíháno.

Z občanskoprávního hlediska je smlouva uzavřená mezi zamýšlenými rodiči a náhradní matkou neplatná a nevynutitelná. Co se týče určení rodičovství k dítěti, které bylo odnošeno náhradní matkou, německý právní řád přistupuje k takovému dítěti jako k jakémukoli jinému narozenému dítěti, a tudíž nebere v úvahu, že šlo o náhradní mateřství. Matkou je tedy žena, která dítě porodila.

2. Tolerantní právní úprava náhradního mateřství ve Velké Británii

Právní úpravu náhradního mateřství ve Velké Británii, která je příkladem tolerantního přístupu, pak představila *Deirdre Fottrell* (advokátka, Londýn). Britská právní úprava připouští náhradní mateřství v jeho altruistické formě. To znamená, že zamýšlení rodiče uhradí náhradní matce pouze přiměřeně vynaložené náklady související s náhradním mateřstvím, ale nikoli odměnu, jelikož náhradní matka nemůže náhradní mateřství podstoupit za úplatu. Opakem altruistického náhradního mateřství je komerční náhradní mateřství, kdy zamýšlení rodiče poskytnou náhradní matce odměnu za odnošení dítěte.

Právní úprava náhradního mateřství ve Velké Británii je založena na rodičovském příkazu (*parental order*), který vydává soud. Rodičovský příkaz odnímá rodičovská práva a povinnosti náhradní matce a přiznává je zamýšleným rodičům. Ti jsou pak zapsáni do rodného listu dítěte.

Právní řád stanoví pro vydání rodičovského příkazu několik kritérií. V první řadě je nezbytné, aby náhradní matka udělila souhlas s vydáním rodičovského příkazu, přičemž tak může učinit nejdříve 6 týdnů po narození dítěte, a tento souhlas musí být udělen s plným porozuměním a bezpodmínečně. Dále musí být mezi dítětem a alespoň jedním z navrhovatelů (zamýšlených rodičů) vydání rodičovského příkazu genetický vztah, přičemž toto dítě bylo odnošeno ženou, která není jedním z navrhovatelů. Navrhovatelé musí být buď manželé, registrovaní partneři, nebo dvě osoby žijící jako partneři v trvajícím rodinném vztahu, musí být starší 18 let a alespoň jeden z nich musí mít trvalý pobyt ve Velké Británii. Návrh na vydání rodičovského příkazu musí být podán do 6 měsíců od narození dítěte, které v době podání návrhu žije s navrhovatelí. Soud musí být při rozhodování přesvědčený o tom, že náhradní matce nebyly v souvislosti s náhradním mateřstvím poskytnuty žádné finanční prostředky či jiné benefity, a to s výjimkou náhrady přiměřeně vynaložených nákladů souvisejících s těhotenstvím a porodem.

Fottrell uvedla, že právní úprava náhradního mateřství ve Velké Británii není dostatečně propracovaná a je třeba buď částečná novelizace, nebo úplná reforma právní úpravy. Tento svůj názor podpořila tím, že v podstatě všechny výše uvedené podmínky pro vydání rodičovského příkazu byly již mnohokrát předmětem rozhodování britských soudů, které mají tendenci v těchto věcech rozhodovat velice kreativně.

Na otázku potřeby novelizace právní úpravy náhradního mateřství ve Velké Británii navázal se svým příspěvkem *Nicholas Hopkins* (Univerzita v Readingu, *Law Commission*). *Hopkins* je členem *Law Commission* (dále jen „Komise“), která je nezávislým výkonným orgánem ve Velké Británii a jejímž úkolem je přezkoumávání právních předpisů a doporučování případných reforem. Smyslem činnosti Komise je zajistit, aby právo bylo spravedlivé, moderní, jednoduché a nákladově efektivní. Problematika náhradního mateřství je zahrnuta ve 13. programu reforem, přičemž cílem novelizace je zkvalitnění účinné právní úpravy náhradního mateřství tak, aby náhradní mateřství v praxi dobře fungovalo. Na základě 13. programu reforem Komise v květnu 2018 zahájila projekt týkající se náhradního mateřství, který se však zatím nachází v první fázi. Projekt se zaměří na aktuální problémy, které účinná právní úprava náhradního mateřství způsobuje v praxi. Projekt bude probíhat po dobu tří let a jeho výsledkem má být konzultační zpráva.

3. Způsoby regulace náhradního mateřství

Ať už konkrétní stát zvolí restriktivní, nebo tolerantní přístup k náhradnímu mateřství, je více způsobů, kterými lze náhradní mateřství regulovat, přičemž tyto jednotlivé způsoby lze částečně kombinovat. Touto problematikou se ve svém příspěvku zabývala *Claire Fenton-Glynn* (Univerzita v Cambridge).

Prvním z těchto způsobů je kriminalizace náhradního mateřství, tedy regulace na úrovni trestního práva. Tento způsob regulace byl zvolen v Německu (viz výše), ale také ve Francii a v Novém Jižním Walesu (Austrálie). Dalším typickým způsobem je regulace náhradního mateřství prostřednictvím určení rodičovství (respektive uznání určení rodičovství) k dítěti narozenému prostřednictvím náhradního mateřství. Například Francie tradičně odmítá uznávat rodné listy dětí, které se narodily prostřednictvím náhradního mateřství

v zahraničí (touto problematikou se zabýval ESLP v rozsudku *Mennesson proti Francii*¹ z roku 2014). Anglie pak například stanoví podmínky pro to, aby určení rodičovství k dítěti narozenému prostřednictvím náhradního mateřství v zahraničí bylo v Anglii uznáno, zároveň však klade důraz na nejlepší zájem dítěte. Regulace náhradního mateřství realizovaného v zahraničí také může spočívat v omezení pohybu, respektive neumožnění vstupu dítěte na území státu (k tomu viz rozsudek ESLP ve věci *D proti Belgii*² z roku 2014) či se může fakticky realizovat prostřednictvím ochrany dítěte (k tomu viz klíčový rozsudek ESLP *Paradiso a Campanelli proti Itálii*³ z roku 2017). Všechny tyto uvedené přístupy lze označit za více či méně restriktivní.

Jako tolerantní označujeme dva způsoby přístupu k regulaci náhradního mateřství, a to umožnění náhradního mateřství s přijetím příslušné právní úpravy (Velká Británie, Řecko, Kypr, Portugalsko, Izrael, Jihoafrická republika atd.) a tzv. svobodný trh. V případě svobodného trhu zpravidla neexistuje právní úprava náhradního mateřství, které se tudíž realizuje bez omezení v rámci možností konkrétního právního řádu, tj. typicky prostřednictvím následného osvojení takto narozeného dítěte zamýšlenými rodiči (např. Thajsko, Indie). *Fenton-Glynn* závěrem svého příspěvku uvedla, že všechny přístupy k regulaci náhradního mateřství mají své potenciální problémy, a proto je třeba hledat kompromisy (tj. mezi právními principy a funkční právní úpravou, mezi právy zamýšlených rodičů a právy náhradních matek a také mezi ingerencí státu a autonomií vůle).

4. Příprava právní úpravy náhradního mateřství

V dalším příspěvku se *Eleni Zervogianni* (Aristotelova univerzita v Soluni) věnovala tomu, proč je vhodné přijmout právní úpravu náhradního mateřství a zároveň vysvětlila, jaké aspekty je třeba při tvorbě právní úpravy náhradního mateřství vzít v úvahu. Rozdílný přístup k jednotlivým aspektům částečně prezentovala na právní úpravě náhradního mateřství v Řecku, na Kypru a v Portugalsku.

Zervogianni upozornila, že kromě altruistického a komerčního náhradního mateřství je také třeba rozlišovat tzv. gestacionální a tradiční náhradní mateřství. Jde-li o případ gestacionálního náhradního mateřství, je náhradní matka pouhou nositelkou, jelikož neposkytne své vlastní vajíčko a dítě, které odnosi, s ní není geneticky spřízněno, zatímco v případě tradičního náhradního mateřství náhradní matka své vajíčko poskytne a tudíž je geneticky spřízněna s dítětem, které odnosi zamýšleným rodičům.

Zervogianni uvedla, že při tvorbě právní úpravy náhradního mateřství by měly být zohledněny především následující skutečnosti. V první řadě je třeba se zaměřit na požadavky, které bude právní úprava klást na zamýšlené rodiče. Právní úprava může například požadovat, aby zamýšlení rodiče byli manželé, či umožnit realizaci náhradního mateřství i neoddaným párům, a to třeba i včetně párů stejného pohlaví. Zákododárce by měl také

¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. června 2014 ve věci *Mennesson proti Francii*, stížnost č. 65192/11. HUDOC – European Court of Human Rights [online]. Evropský soud pro lidská práva, 2014 [cit. 20. 9. 2018]. Dostupné z: <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145389>>.

² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. července 2014 ve věci *D proti Belgii*, stížnost č. 29176/13. HUDOC – European Court of Human Rights [online]. Evropský soud pro lidská práva, 2014 [cit. 20. 9. 2018]. Dostupné z: <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155182>>.

³ Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. ledna 2017 ve věci *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, stížnost č. 25358/12. HUDOC – European Court of Human Rights [online]. Evropský soud pro lidská práva, 2017 [cit. 20. 9. 2018]. Dostupné z: <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170359>>.

zvážit, zda budou k náhradnímu mateřství moci zamýšlení rodiče přistoupit jen z důvodu lékařské nutnosti (např. neplodnost, nemožnost donosit dítě), nebo přístup k náhradnímu mateřství takto neomezí. Lze zvážit také věkové omezení zamýšlených rodičů a požadavek na trvalý pobyt či bydliště zamýšlených rodičů v daném státě.

Co se týče náhradní matky, je možné určit požadavky na její zdravotní stav, a to jak z hlediska fyzického, tak duševního zdravotního stavu. Zákonodárce může zvážit věkové omezení náhradní matky (např. řecký právní řád však nestanoví věkové omezení pro náhradní matku), její vztah k zamýšleným rodičům (např. příbuzenský) a obdobně jako u zamýšlených rodičů její trvalý pobyt nebo bydliště v daném státě. Jako zásadní aspekty právní úpravy náhradního mateřství by měl zákonodárce vnímat skutečnost, zda umožní, aby náhradní matka mohla zároveň poskytnout své vajíčko, či nikoli (tedy zda bude umožněno také tradiční náhradní mateřství, či zda náhradní matka dítě pouze odnese) a zda bude vyžadováno, aby alespoň jeden ze zamýšlených rodičů byl s dítětem geneticky spřízněn, či nikoli.

Náležitosti samotné dohody o náhradním mateřství mezi zamýšlenými rodiči a náhradní matkou lze v právní úpravě zohlednit různým způsobem. Řecká právní úprava například obsah dohody nijak neupravuje, zatímco kyperská právní úprava se soustředí na otázku nákladů hrazených náhradní matce a portugalská na práva a povinnosti smluvních stran. Ve všech těchto státech je však dohoda o náhradním mateřství považována za závaznou a vynutitelnou s tím, že žádné lékařské úkony nemůžou být náhradní matce provedeny bez jejího informovaného souhlasu a dohoda není právním důvodem pro určení rodičovství k dítěti. Dohoda také nesmí omezovat svobodu náhradní matky nepřiměřeným způsobem.

Vzhledem ke specifikům náhradního mateřství je třeba, aby zákonodárce obzvlášť věnoval pozornost následkům náhradního mateřství, a to v otázce rodičovství dítěte takto narozeného a práv náhradní matky po narození dítěte. Co se týče rodičovství dítěte, existují dva základní přístupy k určení rodičovství v okamžiku narození dítěte. Buď se vychází z pravidla *mater semper certa est* a teprve následně se určí rodičovství zamýšlených rodičů, nebo jsou za rodiče dítěte považováni zamýšlení rodiče již v době jeho narození. Řecko, Kypr i Portugalsko zvolily druhou možnost (tj. určení rodičovství k okamžiku narození dítěte *ex lege*, případně rozhodnutím soudu apod.). Náhradní matce, bez ohledu na její další právní vztah k dítěti, je třeba zaručit právo na poporodní péči, práva vyplývající z pracovního práva a práva sociálního zabezpečení a případně lze zvážit otázku práva náhradní matky a dítěte na vzájemný kontakt. Za vhodné se považuje stanovit, že dítě narozené prostřednictvím náhradního mateřství musí být o této skutečnosti po dosažení přiměřeného věku informováno, a to případně včetně informování o identitě náhradní matky.

Zákonodárce by neměl zapomenout ani na úpravu kontrolních mechanismů. Náhradní mateřství by obecně mělo v určité fázi realizace podléhat rozhodnutí příslušného orgánu veřejné moci (např. schválení dohody o náhradním mateřství, rodičovský příkaz). Takovým orgánem bude typicky soud, ale může jít i o jiný orgán (např. zvláštní komisi). Náhradní mateřství realizované v rozporu se zákonem má být sankcionováno, a to třeba i na úrovni trestního práva.

Zervogianni také uvedla, že lze mít určité pochybnosti o tom, zda je třeba trvat na výhradně altruistické formě náhradního mateřství. V praxi se totiž rozdíl mezi altruistickým a komerčním náhradním mateřstvím stírá. S altruistickou formou náhradního mateřství je totiž zpravidla spojena úhrada nejen nákladů souvisejících s těhotenstvím a porodem, ale i odčinění nemajetkové újmy, která náhradní matce vznikne (tj. nemajetková újma v podobě nepohodlí, omezení různého charakteru apod.). Zatímco vypočtení nákladů

vynaložených v souvislosti s těhotenstvím a porodem, které zamýšlení rodiče náhradní matce uhradí, zpravidla problematické není, je otázkou, jaká částka je přiměřená k odčinění nemajetkové újmy, která náhradní matce v souvislosti s těhotenstvím a porodem vznikla. Tato částka může být v praxi natolik rozdílná, že se fakticky může překrývat již s určitou odměnou za odnošení dítěte. Nejeví se proto jako zcela nezbytné komerční náhradní mateřství z principu odmítat, ale lze uvažovat o jeho umožnění za předpokladu existence kvalitní právní úpravy.

5. Reprodukční turismus a související otázky

Jednou z otázek, která byla na konferenci diskutována, byla problematika reprodukčního turismu, na kterou upozornil ve svém příspěvku *Dutta*. Existuje zde světový trh se službami souvisejícími s náhradním mateřstvím (lékařskými, logistickými, biologickými) a mezi právními řády jednotlivých států je konkurence. Jelikož mezi jednotlivými právními úpravami existují zásadní rozdíly způsobené mimo jiné i různými přístupy k náhradnímu mateřství (restriktivní, či tolerantní přístup), zamýšlení rodiče ze států, kde se uplatňuje restriktivní přístup k náhradnímu mateřství, usilují o realizaci náhradního mateřství v těch zemích, kde je právní úprava benevolentnější. Druhou příčinou reprodukčního turismu je také skutečnost, že náhradní mateřství je v jednotlivých zemích různě finančně nákladné a zamýšlení rodiče volí realizaci náhradního mateřství v jiném státě i z důvodu nižších nákladů. S reprodukčním turismem pak však souvisí další obtíže a právní nejistota nejen zamýšlených rodičů a náhradní matky, ale především dítěte narozeného prostřednictvím náhradního mateřství.

Stěžejní otázkou související s reprodukčním turismem je pak určení rodičovství k dítěti, respektive uznání určení rodičovství v jiném státě. Touto problematikou se již několikrát zabýval Evropský soud pro lidská práva (např. *Mennesson proti Francii*, *Paradiso a Campanelli proti Itálii*), který svou judikaturu staví zejména na nejlepším zájmu dítěte a právu dítěte na respektování soukromého života. V souvislosti s tím zvláštní zpravidla OSN ve své zprávě týkající se obchodování s dětmi a sexuálního zneužívání dětí včetně dětské prostituce, dětské pornografie a dalšího materiálu zneužívajícího děti⁴ vyzývá všechny státy, aby přijaly vnitrostátní právní úpravu náhradního mateřství a aby byl zároveň stanoven mezinárodní regulační rámec. K určení a uznání rodičovství v souvislosti s náhradním mateřstvím s mezinárodním prvkem navrhuje, aby právní úprava byla obsažena jak v soukromém, tak ve veřejném mezinárodním právu.

6. Náhradní mateřství z psychologické perspektivy

Kromě právního pohledu na problematiku náhradního mateřství byl součástí konference také příspěvek *Susan Golombok* (Centrum pro rodinný výzkum Univerzity v Cambridge), která se zaměřila na náhradní mateřství z psychologické perspektivy. *Golombok* představila několik již ukončených či stále ještě probíhajících studií, které realizovalo Centrum pro rodinný výzkum Univerzity v Cambridge. Nejvýznamnější z nich však je dlouhodobá studie rodin, které využily náhradní mateřství.

⁴ Report of the Special Rapporteur on the sale and sexual exploitation of children, including child prostitution, child pornography and other child sexual abuse material [online]. Human Rights Council, Thirty-seventh session. General Assembly, United Nations, 15. 1. 2018 [cit. 14. 9. 2018]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/37/60>.

Jde o stále probíhající studii, do které je zapojeno 42 rodin, které využily náhradního mateřství, 51 rodin, které využily darované vajíčko, a 80 rodin, které počaly dítě přirozenou cestou. Všechny zkoumané děti v těchto rodinách se narodily v roce 2000 a data byla získávána postupně vždy po dosažení určitého věku dětí, tedy ve věku 1, 2, 3, 7, 10 a 14 let. Další fáze je plánována v dohledné době, jelikož v roce 2018 všechny zapojené děti dosáhnou věku 18 let. Hodnocení probíhá prostřednictvím rozhovorů, a to zejména s rodiči a dětmi, ale také s náhradními matkami, popřípadě s učiteli apod., dále prostřednictvím pozorování a dotazníků. Hlavními aspekty, na které se studie zaměřuje, jsou kvalita vztahu mezi rodiči a jejich dítětem, vyrovnanost dítěte a vztah rodiny s náhradní matkou po narození dítěte.

Ve věku 1 roku dítěte vykazují rodiče, kteří využili náhradního mateřství, větší vřelost a citlivost vůči svým dětem, jejich vztah k nim je více emocionální a také si rodičovství více užívají. Při dosažení 2 let věku dítěte lze pozorovat, že matky, které využily náhradního mateřství, se ze svých dětí více těší, je u nich patrná nižší úroveň hněvu, viny a zklamání vůči dětem. U otců, kteří využili náhradního mateřství, je v souvislosti s rodičovstvím patrná nižší úroveň stresu. Co se týče dítěte samotného, nejsou v tomto věku žádné rozdíly v sociálním, emocionálním a kognitivním vývoji oproti dětem v ostatních typech rodin zapojených do studie. Větší vřelost a interakce je u matek, které využily náhradního mateřství, patrná i ve věku 3 let dítěte. Po dosažení věku 7 let již většina rodičů sdělila svým dětem, že se narodily prostřednictvím náhradního mateřství. Děti jsou v tomto věku již schopny dostatečně porozumět významu absence genetické vazby ke svým rodičům. Děti, které se narodily prostřednictvím náhradního mateřství v tomto věku, prospívají standardně, avšak jsou poněkud méně vyrovnané oproti dětem v ostatních typech rodin. Jde o obdobné potíže jako u dětí v tomtéž věku, které byly osvojeny. Tyto potíže jsou způsobeny nutností vyrovnat se s otázkou své identity v takto nízkém věku, přičemž odezní do doby dosažení věku 10 let, stejně jako u dětí osvojených. Ve věku 14 let je pak v rodinách, které využily náhradního mateřství, patrný pozitivnější vztah mezi dítětem a jeho matkou. Adolescenti, kteří se narodili prostřednictvím náhradního mateřství, vykazují vysokou úroveň psychické vyrovnanosti.

Pocity dětí ohledně skutečnosti, že se narodily prostřednictvím náhradního mateřství, jsou většinou pozitivní či neutrální. Co se týče vztahu rodiny, která využila náhradního mateřství, s náhradní matkou, mívají s ní rodiče obvykle dobrý vztah v době těhotenství a do věku 10 let dítěte. Intenzita kontaktu postupně klesá, ale 60 % rodin je s náhradní matkou v době, kdy je dítěti 10 let, stále v kontaktu. Rodina také častěji ztratí kontakt s náhradní matkou, kterou před realizací náhradního mateřství rodiče neznali a která je s dítětem geneticky spojena.

Z dosavadních zjištění stále probíhající studie vyplývá, že obavy ohledně psychických následků náhradního mateřství u jednotlivých zapojených osob jsou založeny spíše na spekulacích, nikoli na faktech. Výsledky studie totiž ukazují, že v rodinách, které využily náhradního mateřství, jsou dobré a pozitivní rodinné vztahy a děti takto narozené jsou psychicky vyrovnané.

Závěr

Celá konference se nesla spíše v duchu pozitivního vnímání náhradního mateřství s tím, že s touto problematikou přirozeně souvisí celá řada otázek, které musí být řešeny, a to jak na úrovni vnitrostátní právní úpravy jednotlivých států, tak na úrovni mezinárodní.

Právní procesy související s náhradním mateřstvím mají být jednoduché a pochopitelné pro kohokoli, nejen pro osoby s právním vzděláním. Právní úprava by měla být taková, aby otázky související s realizací náhradního mateřství byly řešeny již před oplodněním náhradní matky, případně před narozením dítěte. Je třeba klást důraz zejména na nejlepší zájem dítěte, ale také na ochranu náhradní matky a zamýšlených rodičů a zajištění právní jistoty všech dotčených osob.

Aneta Vermachová*

Biologický monitoring jako cesta k efektivnější regulaci koncentrací chemických látek

Dne 28. září 2018 se na půdě Diplomatické akademie ve Vídni a pod záštitou rakouského předsednictví Rady EU konala odborná multidisciplinární konference, která přivedla do stejného jednacího sálu lékaře, farmaceuty a přírodovědce spolu s právníky, politiky i úředníky odpovědnými za vytváření veřejných politik a právní regulace koncentrací chemických látek.

Hlavním tématem konference bylo biologické monitorování lidí (*human biomonitoring*), což je vědecká metoda založená na získání exaktních a průkazných dat o výskytu chemických látek pocházejících z externího prostředí v lidském těle, a to prostřednictvím analýzy tkání, krve, moči, vlasů nebo mateřského mléka. Tato metoda umožní identifikovat hlavní zdroje chemikálií se škodlivými účinky na člověka. Její předností je možnost získání komplexních dat o expozici jednotlivců různým současným chemickým vlivům a související reakci lidského organismu na ně, včetně zvláště zranitelných skupin, jako jsou děti nebo senioři. Člověk je v každodenním kontaktu s velkým počtem chemických látek a právě nedostatek harmonizovaných informací o expozici chemikáliím s propojenými účinky byl na konferenci opakovaně akcentován.

Metoda má velký potenciál pro nastavení maximálních přípustných koncentrací v potravinách nebo ve výrobcích spotřebního průmyslu pro každodenní použití i na odborných pracovištích, kde dochází k expozici zaměstnanců potenciálně nebezpečným chemickým látkám. Poslouží jak pro efektivnější zaměření nového výzkumu v přírodních vědách, tak pro nastavení veřejnoprávní regulace odpadového hospodářství, farmaceutického průmyslu a dalších odvětví. Díky biologickému monitoringu můžeme lépe rozumět rizikům, která mohou chemikálie přinést pro lidské zdraví, a identifikovat tak příčinnou souvislost mezi expozicí jedince určitým látkám a jeho zdravotním stavem.

Zástupci Evropské komise (z generálních ředitelství pro výzkum a inovace, pro životní prostředí a pro zdraví a bezpečnost potravin) představili na konferenci iniciativu HBM4EU, která má za cíl v Evropě rozšířit a koordinovat použití metody biologického monitoringu. Byla vyvinuta nová softwarová aplikace pro vzájemné sdílení získaných dat. Ta může pomoci k zavedení skutečně systematického celoevropského přístupu k právní regulaci. V první fázi aplikace koncentruje agregovaná existující data o sledovaných chemických

* Mgr. Aneta Vermachová, Ministerstvo spravedlnosti ČR. E-mail: AVermachova@msp.justice.cz.